

OPUS ARTIS LOGICAE

EDIDIT

JAN PINBORG

This treatise is attributed to Bradwardine in Ms. Vat. lat. 3065 (= V), ff. 105r-107v, and anonymously transmitted in another Ms., Venezia, B.Marc., Zan. lat. 301, coll. 1576 (= M), ff. 44v-47r. In both Mss. the context is British logical texts from the first half of the 14th century, including in both cases Bradwardine's *Insolubilia*.

The attribution to Bradwardine is uncertain, especially if the treatise on *incipit / desinit* edited above is considered genuine. The *Opus Artis Logicae*, like Thomas Maulvelt, attributes *suppositio confusa tantum* to the predicates of such propositions as 'Sor bis bibit vinum' and 'Sor incipit esse grammaticus', whereas the *incipit / desinit* treatise claims that these predicates have no supposition at all (cf. p. 82 above).

I have discussed and edited this text elsewhere, in "Studi sul XIV secolo in memoria di Anneliese Maier" (a cura di A. Maierù e A. Paravicini Bagliani), *Storia e letteratura. Raccolta di studi e testi* 151, Roma 1981, pp. 27-55. It is reprinted here for the sake of completeness, since it illustrates the same doctrinal trends as the two other treatises. I take advantage of the opportunity to correct a number of misprints, especially in the apparatus.

The edition is based on the Vatican Ms. I have only departed from it in a few cases, either introducing the reading of the other Ms. or a conjectural reading. All departures from V are recorded. The apparatus further includes all semantically different readings of M, whereas purely stylistic variations have not been recorded. For a full apparatus and a discussion of this difficult text I refer to the publication mentioned above.*

[The editor of CIMAGL would like to express his gratitude to the editors of "Studi sul XIV secolo ..." for permitting the photographic reprint of the text which follows (= op. cit., pp. 40-52).]

* Notice that on p. 55 of the 1981 paper lines 78-139 of the text are wrongly identified as 79-140.

Sigla and abbreviations used:

M = Venezia, B. Marc. Zan. lat. 301 (coll. 1576) f. 44v-47r.

V = Vatican, B. Ap., Vat. lat. 3065 f. 105r-107v.

(...) = Only in M but this or something similar should be added in order to make the sense correct.

[...] = Only in V but should be excised.

<...> = Added by me without any basis in V and M.

om. = omitted in the Ms. whose siglum follows.

+ = added in the Ms. whose siglum follows.

OPUS ARTIS LOGICAE

In principio uniuscuiusque operis nomen domini est invocandum. Opus ergo artis logicae breviter et succincte componere intendo, et continebit tria capitula. In primo capitulo discernetur natura dictionum syncategorematicarum, 2m proponentur quaedam sophismata (ab ipsis descendencia), et in tertio dicentur quaedam de sensu composito et diviso.

I

Primum ergo dico quid sit syncategorema. Syncategorema est dictio de se nihil significans, sed adiuncta termino communi statim disponit [per] ipsum et finitur per ipsum. Unde syncategorema nihil aliud est quam universalificatio partium termini communis cui additur; verbi gratia « omnis homo currit » ly « omnis » de se nihil significat sed disponit ly « homo » et universalificat supposita eius, ita quod neque est subiectum neque est pars subiecti. Et sicut est de ly « omnis », ita est de omnibus aliis syncategorematibus, scilicet de hiis: « uterque », « quilibet », « quicumque », « neuter », « unusquisque », « qualitercumque »; (« infinitum ») et adverbia numeralia ut « x », « xii » et sic de aliis.

Et si quaeratur quae differentia est inter syncategorema et categorema, dicendum est quod eadem dictio appellatur categorema et [aliter] syncategorema, ut « omnis », « quilibet » etc. primo vocantur syncategoremata, id est consignificantia ut in prima et secunda parte tractatum. Modo ista posita a parte praedicati vocantur categoremata; unde categorema nihil aliud est, reputo, quam synca-

9 syncategorema: + stans syncategorematicae M. 17 "x": "semper", "numquam" et M. 22 tractatum: vel tractavi *in marg.* V. The reference is obscure. The tractatus can hardly be discovered given the very general content of the reference. There is no need to think of Peter of Spain; also English treatises are often referred to by "tractatus". 23 unde: tamen V. This "definition" of "categorema" is of course insufficient.

25 tegorema positum a parte praedicati; unde positum a parte praedicati stat categorematice, et syncategorema stans categorematice appello categorema.

Et est sciendum quod talia signa universalialia importantia multitudinem posita a parte subiecti stant syncategorematice, (posita) a parte praedicati categorematice. Unde syncategorema positum a parte praedicati est pars praedicati quia ibi non stat universaliter, sic quod sub termino (communi) cui additur non licet descendere, neque est propositio universalis.

30 Causa habetur primo ab Aristotele primo Perihermeneias ubi dicit ad litteram « illud quod est universale universaliter praedicari non est verum », quasi dicat illud quod est universale ut syncategorema, quia (dictio) universalis est syncategorema ut visum est, praedicari universaliter id est stans syncategorematice, non est verum. Ecce (vult) quod [universaliter] syncategorema stans (syncategorematice) non possit esse praedicatum, et per consequens vult quod positum a parte praedicati stet categorematice ad hoc ut possit praedicari. Unde Aristoteles ante illam particulam dicebat in textu: « in eo vero [vel verbo] quod universale praedicatur », quasi dicat: in eo quod categorema et stans categorematice praedicatur.

40 Aliam causam ponit quidam doctor, quare positum a parte praedicati stet categorematice, quia signum positum a parte praedicati specificat vel est specificans copulam, et contrahens aliquid habet rationem finitam et determinatam respectu specificati, et ideo positum (a parte praedicati) tenetur categorematice.

45 Ista causa non videtur sufficiens, quia licet contrahens aliquid habeat rationem etc. tamen ex hoc non sequitur quod stet categorematice, et quando dicitur quod est pars specificans, illud debet probare, et ideo non videtur concludere.

Unde syncategorema est duplex: quoddam est quod est proprium sicut signum universale et importantia multitudinem. Aliud (105va) 55 est syncategorema non importans multitudinem ut hoc verbum « est », quando praedicatur 3m adiacens ut est copula unius subiectum et praedicatum, quod potest probari ut quidam probant: Illud est syncategorema quod non ex se sed ex alio habet finitam significationem [Sed hoc verbum est huius naturae quod ex se habet finitam significationem] (et non) respectu cuiuscumque adiuncti retinet istam. Sed hoc verbum « est » respectu alterius et alterius adiuncti aliam et aliam determinatam significationem habet, ut patet: Nam aliud est esse album et aliud est esse nigrum, aliter idem esset esse album et esse nigrum. Similiter aliud est esse hominem et aliud est esse asinum. Et sic esse capit <finitionem> 60 (suae significationis ex adiuncto. Et illud probatur quod hoc) verbum « est » praedicans 3m adiacens sit syncategorema, quia dicit 65

30 quia ibi: in quantum V. universaliter: materialiter V. 37 id est: quia V. 42 universale: universaliter V. 44 quidam doctor: unidentified. 46 habet: ad M. 52 ideo - concludere: illud non videtur concedi M ideo non valet concludere V. 57 probari: praedicari V. quidam: unidentified. 58 alio: aliquo V. 60/61 retinet istam: remanet ita V. 65 esse capit: finitatur esse M.

70 Boethius 2° Perihermeneias « "est" praedicans 3m adiacens praedicat quod in alio est, scilicet quod est in adiuncto specificat ipsum. Sed hoc verbum "est" praedicans 2m adiacens praedicat quod in se ipso est scilicet esse vel constare ».

75 Circa praedicta contingit quaedam certe addere. Primo quod illae dictiones, scilicet « semper », « immediate » et signa universalia affirmativa etc. habent confundere terminum [im]mediate sequentem confuse tantum per illam regulam logicalem: *Omne syncategorema affirmativum importans multitudinem non includens negationem, stans syncategorematicè, habet terminum confundere: mediate sequentem confuse tantum, immediate vero confuse et distributive mobiliter.*

80 Sed quia quidam negant ipsam intendo probare: Nam est haec vera « *Semper homo vivit* ». Posito quod mundus sit ab aeterno a parte post, ita quod unus continue generetur et alter corrumpatur et sic successive in infinitum, tunc haec est vera « *Semper homo vivit* », quod patet quia nullum (est illud instans nec) tempus in quo non [semper] sit verum dicere « *Homo est et homo vivit* », ita quod quocumque instanti dato et etiam tempore homo est, et per consequens haec est vera « *Semper homo (est et semper) vivit* ». Tunc ex dictis concludo regulam esse veram, quia illa propositio « *Semper homo vivit* » non est vera nisi ea ratione qua ille terminus « homo » stat confuse tantum, quia non licet descendere « *semper homo vivit, ergo ille homo vel ille homo semper vivit* » quia nullus est ille determinate qui semper vivat. Et non stabit confuse tantum nisi propter rationem dictam, eo quod syncategorema etc. habet confundere terminum mediate sequentem etc.

95 Sed ipsi respondent et dicunt quod illa ratio non valet. Unde [bene] dicunt quod illa propositio bene est vera, scilicet « *Semper homo vivit* », sed ista non est causa. Sed dicunt quod est vera eo quod ille terminus « homo » stabit immobiliter propter illud syncategorema, non pro tanto quod omne syncategorema affirmativum etc. habet confundere terminum mediate sequentem confuse tantum.

100 Tamen illa responsio est nulla, quod probatur, quia si sic, sequeretur quod non esset differentia inter suppositionem (immobilem et) confusam tantum, quod tamen videtur esse falsum. Nam (105vb) suppositio confusa est genus ad mobilem et immobilem et suppositio immobilis in plus se habet quam suppositio confusa tantum. Tenet consequentia, quia non aliter fit suppositio confusa tantum nisi quando terminus sequitur mediate syncategorema affirmativum ut est in proposito. Sed suppositio immobilis fit aliter quam suppositio confusa tantum. Nam negatio inveniens terminum stantem mobiliter facit ipsum stare immobiliter, ut hic « *Omnis homo*

68/69 praedicat: praedicatur V praedicaverat M. 69 specificat: specificante M. 72 certe addere: adesse M. 77 stans: manens M. 80 quidam: unidentified. Nam: non V. 88 illa propositio: in proposito M. 103 quod: cuius VM. esse: formare V. 107 terminus - affirmativum: syncategorema etc. sequitur ipsum mediate V. 108 Sed: unde VM. 110 Omnis: om. M.

115 currit» ly «homo» stat mobiliter ex parte descensus copulative nec licet descendere disiunctive. Modo negatio inveniens istum terminum «homo» immobilitat ipsum. Nam negatio est tam malignantis naturae quod quidquid post se invenit destruit et oppositum eius inducit, et per illam regulam quod *quidquid immobilitat mobilitatum, mobilitat immobilitatum*. Ut quando dicitur: «Omnis homo currit» ly «homo» stat mobiliter; modo negatio inveniens ipsum facit ipsum stare immobiliter.

Unde pono hic tres regulas:

120 Prima regula est quod *a suppositione immobili ad mobilem non valet consequentia*.

Secunda est: *A suppositione confusa tantum ad determinatam non valet consequentia*.

125 Tertia est: *A dictione stante syncategorematicae ad dictionem stantem categorematicae non valet consequentia*. Licet contra illam possunt adduci instantiae, tamen est bona fuga respondentis.

Ista etiam melius patebunt in sequenti capitulo in responsione aliquorum argumentorum.

130 Circa dicta superius de dictionibus syncategorematicis unum addo, videlicet quod syncategorema positum a parte subiecti aliquando tenetur syncategorematicae, aliquando categorematicae, ut in ista «Totus Sor est minor Sorte». Unde si ly «totus» tenetur categorematicae est falsa, quia denotatur quod totum compositum ex partibus Socratis est minor Sorte, quod est falsum. Si autem tenetur syncategorematicae est vera, quia ut sic denotatur quod quaelibet pars Sortis est minor Sorte et ut sic est vera, cum ipsum totum Sor (syncategorematicae) nihil aliud est quam quaelibet pars Sortis. Sumptum vero categorematicae nihil aliud est quam aggregatio partium omnium simul sumptarum.

140 Et haec sufficiunt de primo capitulo.

II

Circa praedicta restat ponere quaedam sophismata sive rationes quae dissolvuntur per praedicta. Primum est:

Centum corbas frumenti sor portavit.

5 posito casu quod Sor una die portaverit unam corbam (frumenti), alia die aliam, et sic successive ordine usque ad centum.

Tunc arguitur sic: Unam corbam Sor portavit, duas corbas Sor

111 mobiliter: immobiliter M. 112 nec - disiunctive: disiuncte bene licet descendere M. 113 "homo": + immediate M. immobilitat: mobilitat M. 117 currit: movetur V. 128 aliquorum: aliorum M. argumentorum: cha...torum (?) V = sophismatorum? 130 subiecti: praedicati V + vel subiecti in marg. V. 1 rationes: regulas V. 2 per: circa V. praedicta: supra-dicta M.

portavit et sic de singulis. Ergo centum corbas frumenti Sor portavit.

10 Improbatur sic: Centum corbas frumenti Sor portavit, ergo Sor portavit centum corbas frumenti. Consequens est falsum, ergo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis probatur, quia si portavit centum corbas, ergo centum corbas simul portavit. Syncategorema enim positum a parte praedicati stans categorematicè denotat omnes partes simul inesse. Unde ex parte praedicati (106ra) « centum (corbas) » non est propositio universalis, immo potius indefinita sive particularis, et <syncategorema> est pars praedicati ut supra dictum est, et ita quod totum illud praedicatum « portans centum corbas » denotat(ur) simul inesse subiecto.

Solutio: prima est vera.

20 Et ad <im>probationem quando dicitur « centum etc., ergo Sor portavit centum etc. », (dico quod) non valet consequentia, quia proceditur a suppositione confusa tantum ad suppositionem determinatam. Nam in antecedente terminus consignificatus per hoc verbum « portavit » stabat confuse tantum et in consequente determinate.

25 Vel aliter, quia proceditur a dictione stante syncategorematicè ad terminum stantem categorematicè, et talis processus non valet.

Tunc posset adduci una instantia quae de facili solvitur, scilicet « centum corbas Sor portavit, ergo aliquando centum corbas Sor portavit ». Conceditur secundum sensum iam tactum, et una die successive.

30

Simile est huic:

Infinitae sunt partes proportionales alicuius continui.

35 Probatur sic: Plures quam duae sunt partes proportionales alicuius continui et plures quam tres, et sic in infinitum. Ergo infinitae sunt partes proportionales alicuius continui.

40 Improbatur sic: Infinitae sunt partes proportionales alicuius continui, ergo aliquae infinitae sunt partes proportionales alicuius continui. Et illud est falsum, quia ex hoc sequitur quod aliquae partes proportionales forent infinitae partes alicuius continui, et illud est manifeste falsum, quia neque duae sunt infinitae partes proportionales alicuius continui, neque tres, cum eisdem omnibus aliis. Ergo nullae partes alicuius continui sunt infinitae partes proportionales alicuius continui.

45 Respondetur hic quod ly « infinitae » potest teneri duobus modis: vel syncategorematicè vel categorematicè. Si syncategorematicè, ut sic est verum, et est sensus quod plures quam duae sunt partes proportionales alicuius continui et plures quam tres ut patet in probatione, et illo modo est verum.

10 ex quo: quod V. 14 propositio universalis: signum universale V.
 22 terminus consignificatus: res et significatum M. 27 Tunc: unde V.
 29 secundum-tactum: si subiectum successivum V. 31 est huic: sophisma est M. 37 infinitae sunt: om. M. 37/38 continui: + sunt infinitae M.
 38 falsum: finitum V. 40 sunt infinitae: infinitae sunt M. 48 probatione: problemate M.

50 Alio modo potest teneri categorematicè, et tunc est sensus: aliquae
 (partes) infinitae sunt partes proportionales alicuius (continui), et
 ex ista sequitur quod aliquae partes alicuius continui forent infinitae
 partes proportionales alicuius continui. Et hoc est falsum, quia neque
 55 duae partes sunt infinitae partes proportionales alicuius continui,
 neque tres, ita quod nullae partes alicuius continui sunt infinitae
 partes proportionales alicuius continui. Hoc est: nullae partes con-
 tentae sub certo numero sunt infinitae partes alicuius continui.
 [quia] Neque infinitae partes proportionales sunt infinitae partes
 60 proportionales [ut dictum est]; neque enim aliquae partes propor-
 tionales infinitae sunt partes proportionales infinitae alicuius con-
 tinui; quare nullae infinitae partes proportionales alicuius continui
 sunt infinitae partes (proportionales) alicuius continui [nec sunt
 infinitae partes proportionales], quia tunc sequeretur, quod aliquae
 partes proportionales forent infinitae partes proportionales alicuius
 65 continui, quod est omnino falsum (106rb) quibuscumque demon-
 stratis.

Et si dicatur quod demonstrando omnes partes proportionales
 alicuius continui est illa propositio vera « Ista infinitae partes pro-
 70 portionales alicuius continui [sunt] ut b sunt infinitae partes pro-
 portionales alicuius continui » demonstrato b. Illud est falsum, quia
 si illae infinitae partes b (continui) sunt infinitae partes proportio-
 nales b continui, ergo plures quam duae partes sunt infinitae partes
 proportionales b continui, et plures quam tres, et sic de aliis. Et
 quod illud sequitur patet ex quo neque duae partes praecise sunt
 75 infinitae partes proportionales, neque tres, et sic de aliis, et aliquae
 partes sunt infinitae partes proportionales sicut ponitur. Nunc ergo
 oportet quod plures partes sint infinitae partes proportionales quam
 duae, et plures quam tres etc. Quod arguitur esse falsum, quia si
 plures partes proportionales quam duae essent infinitae partes pro-
 80 portionales, cum omnes partes quae sunt plures partes quam duae
 partes proportionales sunt tres vel quattuor et sic de singulis, ergo
 quattuor partes sunt infinitae partes proportionales b continui vel
 quinque et sic de aliis, quod est falsum sicut dictum est.

Et patebit similiter: Omnes partes proportionales b continui sunt
 85 infinitae partes proportionales et nullae partes proportionales infi-
 nitae b continui sunt infinitae partes proportionales, ergo nullae
 infinitae partes proportionales b continui sunt infinitae partes pro-
 portionales b continui.

Ideo illa propositio est falsa « Infinitae sunt partes proportionales
 alicuius continui » demonstrato b, universaliter sumendo li « infini-

49 Alio - teneri: Si autem M. categorematicè: + Sic illo modo est falsum M.
 51 infinitae: om. M. 55/65 It seems dubious what this argument tries to
 prove. I have made some changes which might suggest some kind of argument.
 57 [quia] VM: *secludendum puto*. infinitae: finitae M. 58 enim: etiam VM.
 59 infinitae sunt: sunt infinitae M. infinitae²: om. M. 60 quare: quia
 VM. 62 sequeretur: sequitur V. 69 demonstrato: demonstratis V demonstrati
 ut M. illud est falsum quia: tunc est quod V. 73 patet ex quo: exem-
 plo patet M. 83/87 It is hard to see how this argument works. 84/85 in-
 finitae: om. M. 85 sunt - proportionales: om. M. nullae: om. M. 89 univer-
 saliter: vel a M.

90 tum » categorematicae, quia tunc non est universalis [est] ut dictum est in praecedenti capitulo, immo convertitur cum una particulari sic(ut) cum tali « Aliquae infinitae partes sunt partes proportionales b continui », et particularis est falsa ut supra probatum est.

95 Vel si teneatur sincategorematicae, tunc (est) universalis et est vera, quia sensus est: « Infinitae sunt partes proportionales b continui » hoc est « plures quam duae partes sunt partes proportionales b continui et plures quam tres », et illae sunt verae.

100 Et ideo in improbatione non sequitur « Infinitae sunt partes alicuius continui, ergo aliquae infinitae sunt partes proportionales alicuius continui ».

Per id patet solutio ad instantiam quae postmodum fiebat, ut sicut non sequitur « Omnis homo currit, ergo animal quod est omnis homo currit », ita non sequitur « Infinitae partes sunt proportionales b continui [et omnes partes proportionales b continui sunt infinitae partes], ergo infinitae partes proportionales sunt infinitae partes proportionales (b continui) », immo sequitur quod infinitae partes proportionales sunt finitae partes proportionales sumendo istum terminum « infinitae » syncategorematicae. Categorematicae est falsa, quia tunc convertitur cum particulari. Sed syncategorematicae sumendo non. Non etiam sequitur « Omnis homo est animal, ergo animal est omnis homo », immo sequitur quod ens sit homo et quod animal sit homo. Et sic est ista conversio bona « Infinitae partes proportionales sunt finitae partes proportionales b continui, ergo finitae partes proportionales b continui sunt partes proportionales b continui ».

Similiter est in illa propositione:

In infinitum continuum est divisibile.

120 Probatur (106va) primo sic, auctoritate Aristotelis I. Caeli et in multis aliis locis, ubi dicit « in infinitum continuum est divisibile ». Et <ratione sic>: in plures quam in duas partes est divisibile et in plures quam in tres et sic in infinitum, ergo in infinitum continuum est divisibile.

125 Improbatur sic: In infinitum continuum est divisibile, ergo continuum est divisibile in infinitum. Consequens est falsum, quia nullum continuum est divisibile in infinitum. Quod probatur sic, quia demonstrato aliquo continuo ut a, hoc a primo non est divisibile nisi in duas medietates. Hoc a continuum prout est divisibile in duas medietates, non amplius est hoc continuum. Ergo hoc conti-

90/91 ut dictum est: see ch. 1, lines 29-32. 93 falsa: affirmativa M. supra: lines 49ff. 98 ideo: i.e. syncategorematicae. 99 infinitae sunt: sunt infinitae M. 101 fiebat: where or when? 103 ita: igitur V. partes sunt: sunt partes M. 105 ergo: + aliquae M. 106 immo: ideo non M. 107 finitae: corr. ex infinitae V infinitae M. 108 syncategorematicae: categorematicae M. 108/109 Categorematicae: quia tunc M. 113/114 finitae¹⁺²: infinitae M. 127 divisibile: + in infinitum M.

130 numum non est divisibile in infinitum. Et est syllogismus expositoryus.
 Solutio: Prima est vera.
 Ad improbationem: In infinitum continuum est divisibile, concedo.
 Ergo continuum est divisibile in infinitum. Non valet consequentia,
 ut apparet per supra dicta.

Simile est hoc:

135 *In infinitum continuum potest esse actu divisum.*

Et probatur, quia secundum hunc punctum potest continuum actu esse divisum et secundum illum punctum potest continuum esse divisum et sic in infinitum. Ergo in infinitum potest continuum actu esse divisum.

140 Improbatur sic: Possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. Sed posita illa propositione in esse sequitur impossibile. Nam hoc est impossibile « In infinitum continuum est actu divisum », ergo illa fuit falsa « In infinitum continuum potest esse actu divisum ». Et (dicendum est) quod prima est vera.

145 Ad improbationem: « Possibili posito in esse non sequitur impossibile », illa propositio sic absolute intellecta est falsa, nisi reducat ad bonum intellectum. Unde « In infinitum continuum potest esse actu divisum » non oportet quod ponatur in esse sicut significat illa « In infinitum continuum est actu divisum ». Ista melius apparent in tertio capitulo, ubi tractabitur de illa materia.

155 Et sicut argutum est de illa dictione « infinitum » ita argui potest de illa dictione « immediate » et de illa dictione « semper » et de illa dictione « ab aeterno » et de illa dictione « omnis » et sibi equivalentibus (ut « quisquis », « quilibet », « uterque » et sic de consimilibus) et de istis dictionibus (« bis »), « ter », « quater » etc., et de illa dictione « multitudo » et de illa dictione « similtas ». Et sicut est de istis, ita de omnibus aliis syncategorematis importantibus multitudinem.

160 Per hoc patet quod illae propositiones sunt verae, « bis comedisti panem » et tamen nullum panem bis comedisti.

« Semper homo vivit » et tamen nullus est homo qui semper vivit.

« Ab aeterno fuit mundus » et tamen mundus non fuit ab aeterno.

« Omnem hominem praecessit sol tempore » et tamen non sequitur, « ergo sol praecessit omnem hominem tempore ».

165 « Omnis motus incipit a motu » et tamen nullus est motus a quo incipit motus (omnis).

« Immediate post hoc aliquid est verum », quod tamen immediate post hoc est falsum.

170 « In infinitum continuum est divisibile » et tamen nullum continuum est divisibile in infinitum.

« Similtas partium est totum formaliter » et tamen partes simul non sunt totum formaliter.

« Omnem hominem praecessit asinus tempore », ex hoc non sequitur « ergo asinus praecessit omnem hominem tempore ».

175 « Omnis motus terminatur ad motum », et tamen (106vb) nullus

150 tertio: chapter III, lines 25ff. 153 sibi: de V. 159 quod-verae: veritas et falsitas istarum propositionum M. 167/168 om. M. 169 nullum: non sequitur M. 173 ex hoc: et tamen M.

est motus ad quem (omnis) motus terminetur.

« Omnis punctus est linea » et tamen nulla est linea quae sit punctus.

180 « Multitudo omnium partium proportionalium est dualitas » et tamen multitudo omnium partium proportionalium est trinitas et quaternitas).

« Multitudo omnium partium proportionalium est tantum finita » et tamen multitudo omnium partium est infinita accipiendo ly « infinita » in neutro genere pro « not tot quin plura »; connotat enim quod totum aliud est quam suae partes.

185 « Per infinitum Sor erit albius quam Plato incipit esse albus » et tamen Sor per aliquod infinitum non erit albius quam Plato incipit esse albus.

190 « Infinita velocitate a movebitur », et tamen impossibile est a moveri infinita velocitate.

« Infinita velocitas est », et tamen nulla velocitas est infinita.

Et sicut est de istis propositionibus, ita de infinitis aliis similibus istis, et omnes possunt probari et improbari faciliter sicut illa antecedentia sophismata. Et respondetur faciliter, quia postponendo syncategorema, [vel] proceditur a suppositione confusa tantum ad determinatam, et sic committitur fallacia figurae dictionis et est malus processus, vel praeponendo syncategorema potest stare categorematice vel syncategorematice. Et per illa omnia dissolvuntur, immo infinita sophismata per illa duo dicta dissolvuntur.

200 Unde si fiat tale sophisma « *duo sunt plura* », probatur sic: Duo sunt duo ergo duo sunt plura. Antecedens est verum, quia idem praedicatur de se ipso.

Improbatur sic: Duo sunt plura, ergo unum est (plura) et aliud est plura, quod est falsum.

205 Solutio. Prima est multiplex, ex eo quod ly « duo » potest teneri categorematice vel syncategorematice. Si teneatur syncategorematice sic est falsa, quia denotatur quod unum est plura et aliud est plura. Si autem categorematice, sic est vera.

210 « Et quando dicitur « idem praedicatur de se ipso », dicendum est quod secundum quod tenetur syncategorematice non est verum, immo subicitur hoc transcendens « ens » et praedicatur ille terminus « duo ». Sed categorematice dicere « duo sunt duo » idem est dicere « duo entia sunt duo entia ».

Simile est hoc:

215 *Totum est maius qualibet sua parte,*

supposito quod aliquod totum habeat (decem) partes.

Tunc arguitur: Totum est maius ista parte et ista parte et sic de singulis, ergo est maius qualibet sua parte.

(Improbatur sic: Totum est maius qualibet sui parte) et quaelibet

183 tamen: tantum V. infinita: finita M. 184 pro -plura: om. M.
184/185 connotat enim; concedo V. 193 et: cum V. 212 Sed: unde VM.
categorematice: om. V + nihil aliud est M. dicere: + quod M.
213 dicere: quod M.

- 220 eius pars nihil aliud est quam suum totum, cum « quaelibet pars » sit a parte praedicati (et) stet categorematicae. Ergo idem est maius se ipso.
- Vel aliter: Totum est maius qualibet sua parte et totum est quaelibet pars, ergo quaelibet pars est maior qualibet parte; quod est falsum, quia sequitur « Quaelibet pars est maior qualibet parte sui, illa pars est pars, ergo illa pars est maior qualibet parte sui, et quaelibet sui pars est pars, ergo pars est maior parte ». Illa est falsa, (quia illa praecedens in hanc), scilicet quod nulla est pars quae sit (ita) magna sicut illa <designata> per comparativum qui includit negationem. Modo negatio quidquid invenit, destruit.
- 225
- 230 Vel ad idem inconveniens quod dicebatur (107ra) primo, quod idem esset maius se ipso.
- Ad illud respondetur quod prima est falsa, scilicet, [illud] « Totum est maius qualibet sua parte », licet est vera « qualibet sui parte totum est maius ». (Quia ista parte totum est maius) et illa parte, et illa parte, et sic de singulis. Ergo qualibet sui parte totum est maius. Et quando dicebatur « Totum est maius ista parte et illa et sic de singulis », dicendum quod a parte praedicati illa non erat universalis, immo potius indefinita, vel quod a pluribus determinatis ad unum est malus processus.
- 235
- 240 Sed tenendo quod « totum » categorematicae est maius qualibet sui parte, dicendum est ad illam instantiam ut dicebatur: totum nihil aliud est quam quaelibet sui pars, verum est sumendo syncategorematicae, categorematicae autem non.

III

- Deinde restat determinare de sensu composito et diviso circa quod falsificantur multae propositiones. Nam illa propositio « album potest esse nigrum » habet duplicem sensum, vel in sensu diviso vel in sensu composito. In sensu composito est falsa, quia sensus est: ista propositio est possibilis « album est nigrum » quae infert hanc quod [possibile est] (album) simul posse esse album et nigrum, quod est falsum. In sensu vero diviso est vera et valet hanc quod « illa res quae est alba potest esse nigra ».
- 5
- Per illum modum solvuntur et intelliguntur propositiones Aristotelis primo De caeli circa finem ubi dicit quod non cantantem cantare falsum est et non citharisantem (citharisare) etc., sed non impossibile. Ergo relinquitur quod possibile. Et tunc descenditur in illa de sensu composito vel diviso. Et illa de sensu composito est falsa, quia valet hanc quod « haec est possibilis "non cantans cantat" et "non citharisans citharisat" » et ut sic esset impossibile. Alio modo in illa de sensu diviso et tunc est vera, quia equivaleret huic quod « non cantans
- 10
- 15

223 totum²: tunc V. 228 quia - hanc: om. V. 231 primo: sequitur M. 243/244 syncategorematicae: categorematicae V. 244 categorematicae: syncategorematicae V. 5 ista propositio est possibilis: quod possibile est V. est: esse V. 8 est: potest esse V.

possit cantare et quod non citharisans possit citarisare ». Et similiter est de illa « Possibile est sedentem ambulare vel currere ».

20 Et si quaeratur quae differentia est inter sensum compositum et divisum, dicendum est quod quando modus antecedit propositionem vel postponitur, ita quod exponitur per unam propositionem categoricam, tunc appellatur sensus compositus. Quando vero mediat in propositione, ita quod exponitur per unam hypotheticam, appellatur tunc sensus divisus, ut apparet in propositionibus praedictis.

25 Unde sciendum est quod illa propositio quae habetur ab Aristotele Primo Priorum (et ab Averroee commento 85 super VI. Physicorum), scilicet « possibili posito in esse non sequitur impossibile », sic absolute intellecta est falsa. Unde non debet intelligi sicut sonat, scilicet quod si propositio de possibili sit vera quod sua de inesse sit vera vel possibilis. Hoc non est verum, quia haec est vera de possibili (107rb) « utrumque istorum potest esse verum » demonstratis contradictoriis in materia contingenti, et tamen sua de inesse est impossibilis « Utrumque illorum est verum ».

30 Unde propositio modalis de possibili non significat suam de inesse esse possibilem, sed significat quod praedicatum inest possibiliter illi vel illis pro quibus subiectum supponit, ut propositio haec « Posito possibili etc. » intelligitur de propositione possibili. Et intellige sic: Si aliqua propositio sit possibilis, tunc posito quod ita sit in re sicut propositio significat non accidit impossibile. Et quia ista est possibilis « homo currit », ideo posito quod hoc sit verum nullum accidit impossibile.

35 Unde aliqua propositio est possibilis quae non est de possibili ut illa « Sor currit », et aliqua est de possibili quae non est possibilis ut illa « homo potest esse asinus », et aliqua est de possibili et etiam possibilis ut illa « Possibile est Sortem currere », et aliqua propositio non est possibilis nec de possibili ut illa « homo est asinus ».

40 Et Averroee commento allegato exponit illam propositionem « Possibili etc. » de possibili (posito in esse in potentia). Et si dicatur « frustra est illa potentia etc. » hoc est: frustra est ista potentia quae non reducitur ad actum — nam dicit Averroes « multae sunt formae generabiles quae numquam generabuntur » — et tunc exponitur « frustra est illa potentia etc. » hoc est: frustra est illud subiectum habens naturalem potentiam nisi reducat eam ad actum, <et sic> intelligitur de possibili.

45 Vel aliter: verum est ubi habeat aliam operationem, ut possibile est caelum non moveri, et tamen illa potentia numquam reducitur ad actum. Verum est, sed habet aliam operationem ut hoc quod est moveri. Et sic intelligitur ista propositio et habet veritatem.

20 antecedit propositionem; praepositur toti propositioni M. 23 ita quod: in qua V et M. 26 et -Physicorum: I. Caeli, III. Physicorum V. Below, 1. 46, the Averroes quotations seems presupposed. But the reference is wrong; cfr Aristoteles, Phys. VIII c.5, 256b10-11. 30/31 quia-possibili: unde ista non est vera M. 36ff. + nota non omnibus notum credo tamen quod sit falsum *in marg.* V. 48 de possibili: unde possibile V. Et: est V. 51 et tunc: quia V. 53 naturalem: talem V. 54 de possibili: impossibilem M unde possibile V. 58 et habet: ut habeat M.

60 Unde proponitur tale sophisma *Omne dictum a Sorte est verum vel falsum.*

Probatur: Non omne dictum a Sorte est verum. Ergo omne dictum a Sorte est <verum vel> falsum.

Improbatur sic: Aliquod dictum a Sorte est verum. Ergo non omne dictum a Sorte est <verum vel> falsum.

65 Solutio: Prima est multiplex eo quod habet duplicem sensum, vel compositum vel divisum. In sensu diviso est falsa et est una disiunctiva cuius quaelibet pars est falsa. Nam valet illam quod « omne dictum a Sorte est verum vel omne dictum a Sorte est falsum », et illius disiunctivae quaelibet pars est falsa. In sensu vero composito
70 est vera et est de disiuncto extremo quae valet hanc quod « omne dicitum a Sorte est verum vel falsum », quae est una universalis cuius quaelibet singularis est vera. Nam illud dictum a Sorte est verum vel falsum et illud dictum a Sorte est verum vel falsum
75 et sic de singulis. Ergo omne dictum a Sorte est verum vel falsum. Et sic patet solutio illius sophismatis.

Simile est in parte

Omne animal rationale vel irrationale est sanum.

Probatur inductive, quia est una universalis cuius quaelibet singularis est vera, ergo etc.

80 Improbatur sic: Omne animal rationale vel (107va) irrationale est sanum, omne animal est rationale vel irrationale, ergo omne animal est sanum. (Conclusio est falsa, ergo aliqua praemissarum. Non minor, ergo maior. Sed maior est sophisma. Igitur sophisma est falsum).

85 Solutio: Prima est multiplex, secundum sensum divisum et sensum compositum. In sensu diviso quidam dicunt quod est vera, quia dicunt quod est una disiunctiva cuius altera pars est vera, ut « omne animal rationale est sanum vel omne animal irrationale est sanum », cuius altera pars est vera per ipsos.

90 Sed melius valet opinari quod in sensu diviso sit falsa et sit una disiunctiva cuius utraque pars sit falsa. Nam demonstrato uno animali rationali aegro cum uno irrationali sano, tunc illius disiunctivae utraque pars est falsa.

95 Dico ergo quod in sensu composito est vera, et est sensus quod de quolibet animali sano praedicatur hoc totum quod est « rationale vel irrationale ». Et illud est verum, quia est universalis cuius quaelibet singularis est vera. Nam illud animal aegrum est vel rationale vel irrationale et sic de singulis. Ergo etc. In sensu vero diviso est
100 falsa. Probatio et improbatio procedunt suis viis.

61 Probatur: sed V. Sorte: + non M. 66/7 disiunctiva: copulativa V. 68 vel: et V. 69 disiunctivae: copulativae V. 70 disiuncto: copulato V. quae: vel quia M quia V. 77 animal: om. M. 85 multiplex: vera secundum sensum compositum M. : 85/86 secundum-compositum: om. M. 86 quidam: unidentified. 88 animal¹⁺²: om. M. 90 melius-opinari: mihi videtur potius totum oppositum M. et sit: quia est M. 91/92 animali-aegro: sano rationali M. 92 sano: om. M. 95 quolibet-est: quocumque praedicatur sanum de eodem praedicatur animal M. 96/100 cuius-falsa: om. M.

Istis dictis ponatur unum dictum sive una propositio, probando et improbando ipsam, ad declarationem illius propositionis Aristotelis quam ponit primo Perihermeneias. Quae propositio talis est:

Sortem currere dum currit est necessarium.

105 Probatur per propositionem Aristotelis I. Perihermeneias, ubi dicit quod omne quod est dum est de necessitate est. Ergo Sortem currere dum currit est necessarium.

110 Improbatur sic: Sortem currere dum currit est necessarium, ergo Sor est necessarium currere dum currit. Consequens est falsum. Falsitas consequentis probatur, quia si sic, numquam illa propositio « Sor currit » esset propositio contingens nec quaelibet similis. Illud videtur esse falsum, quia ut sic numquam daretur propositio contingens, quod est contra Aristotelem I. Priorum. Consequentia probatur, quia vel esset contingens dum est vera vel dum est falsa. 115 Non dum est falsa quia sua opposita est vera et dum sua opposita est vera sic esset sua opposita necessaria. Ergo dum haec est falsa « tu curris » haec est impossibilis « tu curris ». Probo illam statim, quia si unum oppositorum est necessarium, [et] reliquum est impossibile ut Aristoteles dicit in Prioribus. Sed suum oppositum erat 120 necessarium ut probatum est, ergo etc. Et sic probatum est quod dum est falsa non sit contingens. Eodem modo possit probari quod dum est vera. Et sic patet quod haec numquam esset contingens « Sor currit ». Consequentia prima probatur, quia sequitur Sortem currere est necessarium, ergo Sor est necessarium currere, quod 125 non videtur alia ratio de uno quam de alio.

Solutio est: Prima est multiplex, vel in sensu composito vel diviso. In sensu composito est vera, et est sensus quod de quocumque praedicatur hoc quod est « necessarium », de eodem praedicatur hoc quod est « est dum est » vel e converso. Et (107vb) tunc valet illam quod « haec est necessaria "Sor currit dum currit" », et hoc est verum. 130

In sensu vero diviso est falsa, et est sensus: de quocumque praedicatur alterum illorum scilicet « est », dum est, de eodem praedicatur hoc quod est « necessarium », quod est falsum. Et tunc valet illam quod « "Sor currit" haec est necessaria dum currit », quod non est verum per rationem supra dictam. 135

Et illo modo intelligitur proposito Aristotelis I. Perihermeneias ubi dicit « Omne quod est dum est de necessitate est ».

Et hoc sit finis huius tractatus. Magistri Breduardini.

.....
140 Explicit tractatus Bridani in quo continentur tria capitula: primum de terminis confundentibus, secundum de quibusdam sophismatibus, tertium de sensu composito et diviso.

102 illius: unius M. 109 est necessarium currere: est necessarium V (cf. lines 123/124) dum currit non potest non currere M. dum currit: om. M. 110 probatur: patet M. numquam: non est V. 111 similis: singularis V. 114 quia vel: vel quia M. 116 sic esset: et sic est M. 124 Sor - currere: necessarium est Sor currere M. 125 videtur: valet V. alia: maior M. uno - alio: una quam. De alia V. 129 est dum est: contingens dum est V. 139 huius - Breduardini: om. M. 140/143 tractatus - tertium: tractatulus M.

